

Petrus "Pelle" Molin föddes i byn Tjäll, Multrå socken, den 8 juli 1864. Han växte upp som näst äldst av fem syskon; fadern var lantbrukare och brädfaktor. Gården där familjen bodde låg helt nära Ångermanälven. Pelle läste för informator och undervisades i en privatskola i Sollefteå innan han började läroverket i Härnösand. Pelle lyckades inte ta studenten. Han försökte en gång till, i Östersund, men inte heller där. Han var för lite uthållig, saknade den flit som krävdes.

Redan i tonåren skrev han dikter och små prosastycken. Han intresserade sig också tidigt för konst och skolkamraterna märkte att Pelle hade talang för teckning. Direkt efter den misslyckade studentexamen anställdes han på *Härnösandspostens* redaktion i Härnösand. Han fick nog av yrkets rutinuppgifter efter ett par år. I stället för att referera från stadsfullmäktiges sammanträden, lär han ha tecknat karikatyrer av dess ledamöter.

Sommaren 1886 lämnade Pelle Molin Härnösand och for norrut för att utbilda sig till artist. Han reste till Oviken i Jämtland, han var också en tid elev hos konstnären Carl Johansson. Hösten 1887 skrevs han in på Konstakademien i Stockholm. Tre år senare "skiljdes" han från undervisningen. Då hade han under långa perioder haft tillåtna och inte tillåtna "permissioner". Pelle Molin var en "utpräglad bohemenatur, som irriterades av flitigt, regelbundet arbete" skriver Molins levnadstecknare Gösta Attorps.

Medan Pelle Molin fortfarande bodde i Stockholm träffade han Johan Tirén, ett möte som ledde till andra möten: med de norska diktarna, med provinsiallismen i konsten. Pelle Molin beundrade Tirén, friluftsmänniskan, spelmannen och målaren som gjorde konst som Björnsons bondenoveller och Arne Lies lappskildringar. Han greps av tanken att själv muta in Ångermanland som sin konstnärliga "provins". Han befann sig i Näsåker då han skrev: *"Här är jungfrullig mark för en målare. Jag är så godt som den förste ångermanlänningen, åtminstone i åskådning"*. (1890)

Pelle Molin hade alltså återvänt till Ångermanälven – till "sin" älv, samma älv som förut – men fem mil längre norrut. Nämforsen, älvens största vattenfall lockade. Han reste dit av ekonomiska skäl, för att måla *några månader*. Året innan hade Pelle brutit med fadern och kunde inte längre räkna med ekonomiskt stöd. Han blev kvar i fyra år. Det har skrivits åtskilligt om hur eländigt Pelle Molin hade det i Näsåker, hur befolkningen däruppe föraktade hans kaxighet och slöhet och hans ovilja att ta ett hederligt arbete, istället för att sitta med sitt staffli i forsen och måla vatten och dimma.

Pelle Molin ville var genremålare, det vill säga en skildrare av traktens egenartade liv. Och som en sådan måste han då och då ta till pennan och också med ord beskriva Ådalens liv och människor. Så sent som 1893 såg han på sig själv som först och främst målare. "Kamrater och andra har fått den fixa idén att jag bör skriva" heter det i ett av hans brev. Han förstår – utan stor entusiasm verkar det – "Ja visst skulle jag kunna ta och göra en bok. Vintertid kan man ju ändå inte måla så mycket".

De flesta av Pelle Molins berättelser skrevs, eller påbörjades i alla fall, i Näsåker. Men det gick långsamt och han hade det fattigt: "Ingenting att äta och inte betrodd med kredit". Han bodde inhyses hos olika familjer.

Så hände sig en dag, att en lång och kraftig medicine kandidat, stadd på fotvandring till Norge och Lofoten, stack inom i det s.k. hotell där jag låg i andligt och lekamligt bakvatten. Han såg på mig och sade att en marsch skulle göra mig gott.

Fredrik Lindskog, som besökaren hette och Pelle Molin startade sin vandring i slutet av september 1894. Via norra Jämtland, över riksgränsen kom de ned till havet vid Mosjöen. De

fortsatte till Lofoten, ett landskap som helt betog konstnären. Pelle Molin bosatte sig senare i Bodö. Trots penningbekymmer verkar Pelle Molin ha funnit sig väl tillrätta i staden, ja rentav varit lycklig. Han blev uppskattad för den han var. Under Bodötiden skrev han bland annat för *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. Lofotsfiskarna, Saltströmmen och gruvan Sulitelma var några av ämnena för hans artiklar.

I Bodö ligger Pelle Molin också begravd. Han avled efter en kort tids sjukdom den 26 april 1896. Pelle Molin hade ännu inte fyllt 32 år. På "Pelle Molins plass" är en minnessten rest över författaren. I Bodö finns sedan hösten 2006 ett "Pelle Molin-selskab"

Skisserna och berättelserna i *Ådalens poesi* har lånat stil och ibland också innehåll från andra, "stora" författare. Den norske romantikern Bjørnstjerne Björnsons diktning har påverkat lapphistorien "Sjul", och berättelsen "Kärnfolk". Den amerikanske humoristen Mark Twain har bidragit med sin bitska humor – och val av motiv – i pojkestrecksberättelserna "En fridens förmiddag" och "Kams" – "Huckleberry Finn i Näsåker". Den realistiska stilen i de här berättelserna, och i skildringen av den ettriga grannträtan i "Tack skall du ha!" har Pelle Molin lärt sig av Strindberg. Allt enligt Gösta Attorps.

I "En ringdans medan mor väntar" berättas om när nybyggaren Salmon, på väg att hämta barnmorskan åt sin hustru, möter en rasande björnhona i storskogen. Hon anfaller och Salmon lyckas avvärja Nalles bett genom att ta skydd bakom en fura. Dansen runt trädet varar "de två timmar solen sover" i nordliga trakter strax efter midsommar. Salmon lyckas döda Nalle och faller i sömn vid trädets fot efter den våldsamma tvekampen. Då väcks han av en rörelse i tallens topp. Det är björnens unge som sakta hasar sig nedför stammen. Enligt Attorps är "Dansen" Pelle Molins bästa vildmarkshistoria och höjdpunkten i hans produktion överhuvudtaget.

"Historien om Gunnel", har tolkats på helt olika sätt: från att vara en av Molins mest undermåliga texter, språkligt spretig och okänsligt klädd i falsk Selma Lagerlöf-romantik, till att betraktas som en norrländsk urskrift, där novellens allegoriska kärna berättar om motsättningar mellan söder och norr, och som i slutet uttrycker en förhoppning om att "sago-Gunnels" vackra son med historier i blodet skall framträda med en egen stämma och bli en representant för Norrland i litteraturen.

Ingen bok av Pelle Molin publicerades under hans livstid. Författaren Gustaf af Geijerstam samlade efter Molins död in hans noveller och några av hans reseskildringar och gav ut texterna under namnet *Ådalens poesi*. Boken hade då den kom ut 1897 stora förutsättningar att slå igenom. Den fyllde ett tomrum i den litterära provinsialism – en av nittioalets huvudströmningar – som då var på modet. Före Pelle Molin hade Norrland varit praktiskt taget oskildrat. Molin blev också den författare som introducerade en ny litterär genre i Sverige: vildmarksromantiken.

Ådalens poesi kom ut i sin femte upplaga 1904. Den hade översattas till finska redan två år tidigare. (Boken är även översatt till tyska, danska, tjeckiska och ungerska.) En bidragande orsak till framgången hos läsare och kritiker var Geijerstams förord till *Ådalens poesi*. Det är han som står bakom mytologiseringen av Pelle Molins diktaröde. Geijerstam skildrar Pelle Molin som en "utomordentligt patetisk, gripande och gåtfull gestalt". "Man nästan beundrar Geijerstams förmåga att sentimentalisera bilden av Pelle Molin", skriver Gösta Attorps: *Han har gjort honom till en ytterst tragisk natur, vilkens liv var en enda förtvivlad sorgvandring bland likgiltiga människor...*

Ådalens poesi har under årens lopp getts ut i många upplagor och utgåvor: den senaste är

ett dubbelt konstverk, och ett postumt samarbete mellan Nordingråkonstnären Thage Nordholm och Pelle Molin: *Ådalens poesi i ord och bild*. Stockholm, 1988.

Det finns gott om Pelle Molin-minnen i Ångermanland: Den tall som Salmon och Nalle dansade runt i "En ringdans medan mor väntar", en berättelse som bygger på en verklig historia, blåste ner 1944 och flyttades från sin plats i skogen till Junsele hembygdsgård, där den fortfarande står kvar.

Konstnären Holger Persson har gjort en minnessten i Tjälls by utanför Sollefteå. Den står i närheten av Pelle Molins fädernegård. Varje sommar – sedan 1987 – firas Pelle Molins födelsedag den 8 juli med att en författare eller annan "kulturpersonlighet" håller ett tal framför minnestenen.

"Pelle Molins stuga" finner man på Pelle Molins väg i Näsåker. Invid stugan står en byst av konstnären. Några berömda rader ur skissen "Gamla Ådalen", i *Ådalens poesi* är inhuggna på konstverkets sockel:

Detta är Ådalen
sannerligen det fagraste land
Allt detta är min ådal
mitt sagoskrin, min kärlek och min
skräck

Skrivet av Pelle Molin: (Urval)

Från Ådal och Nordlandskust. En efterskörd, samlad och utgiven av Maria Rieck-Müller. Stockholm, 1916.

Nordholm, Thage, *Ådalens poesi i ord och bild.* Av Thage Nordholm och Pelle Molin. Stockholm, 1988.

Nordland. Konturer till en reseskildring. Med förord av Olof Högberg. Östersund, 1913.

Samlade skrifter. Utgivna av Erik Gamby och Lennart Hjelmstedt; dialektuttrycken förklarade av Karl-Hampus Dahlstedt. Uppsala, 1964.

Ådalens poesi. Efterlämnade skrifter. Utgivna och försedda med en levnadsteckning över författaren, av Gustaf af Geijerstam. Stockholm, 1897. (Boken har efteråt kommit ut i 20 utgåvor, den senaste 1988)

Skrivet om Pelle Molin: (urval)

Attorps, Gösta, *Pelle Molin. Hans liv och diktning.* Stockholm, 1930.

Berg, Carl-Henrik, "Ådalens poesi och 'Norrlands litterära målsmän' ", *Provins* 1997:2.

Kulturkamp i norr. Talet vid stenen i Pelle Molins fotspår. 19 olika röster om en kämpande målare och författare. Sollefteå, 2002.

Nilsson Tannér, Per, *I Pelle Molins spår.* Stockholm, 1951.

Molander, Jan, *Pelle Molin – målaren, människan, myten.* Härnösand, 2000.

Rieck-Müller, Maria, "Pelle Molin. Ett förord och ett eftermäle", Molin, P., *Från Ådal och Nordlandskust*, 1916.

Öhman, Anders, "Sagofolket och Norrlandslitteraturen", *Västerbotten* 2004:1.

Ett "Pelle Molinsällskap" bildades i Multräå, juli 2007

Eva Engblom, Ordf

Björn Nässén, Sekr.

0620-240 35, 070-517 98 72

031-227 407

VÄLKOMMEN SOM MEDLEM! PG 46 52 84-8. Årsavgift 150 kr

PELLE MOLIN

1864 – 1896

PELLE MOLINSÄLLSKAPET